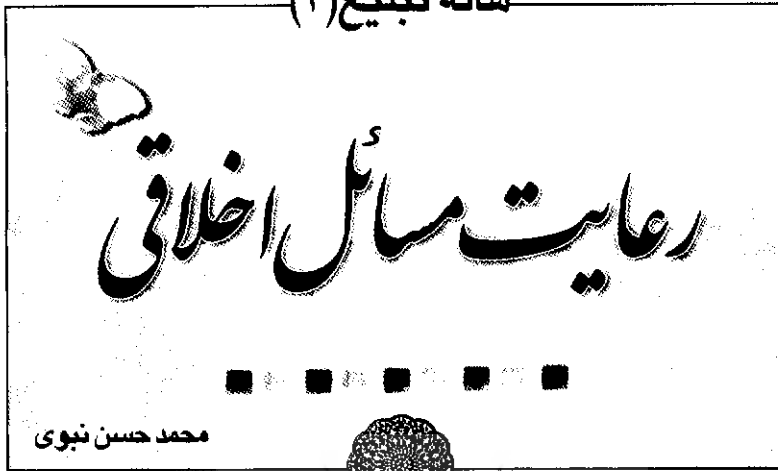

هاله تبلیغ (۲)

گرچه علم و عمل از محورهای اساسی در موفقیت مبلغ می باشد؛ اما باید توجه داشت، که عوامل بسیار دیگری هم می توانند در دستیابی مبلغ به هدف تبلیغی او مؤثر باشند، که توجه به آنها ضروری و لازم است. از جمله عوامل مؤثر در موفقیت مبلغ، رعایت مسائل اخلاقی است. کسانی که به اخلاق فردی، اجتماعی و عبادی متخلق باشند، در تبلیغ دین موفق تر بوده و به راحتی می توانند مردم را به خود جلب کنند و سپس به تصحیح فکر و کردار آنان بپردازند.

اهتمام به مباحث اخلاقی اسلام در ابعاد مختلف، از سویی رمز موفقیت مبلغ و از سوی دیگر آموزش عملی معارف دینی به مردم است.

گرچه گستره مباحث اخلاقی در این مقال نمی گنجد و دستیابی به مجموعه ای از آن مباحث، مطالعه کتابهای اخلاقی را می طلبد؛ اما به تناسب در این نوشته سعی می کنیم تنها مواردی از اخلاق فردی را که در موفقیت مبلغان تأثیر شگرف دارد بیان کنیم.

۱. زیبایی و زیباسازی

برخی بر این پندار باطل اند که زیبایی و توجه به نظافت و امور مرتبط با آن، نوعی دلبستگی به دنیا و نشان از فریب خوردگی در برابر زخارف دنیوی است. از اینرو برای بی‌اعتنا نشان دادن خود به دنیا ریاکارانه پلشتی و زشتی و نکبت و کثافت را بر زیبایی و مرتب بودن ترجیح می‌دهند. و افرادی هم با کمال تأسف از عمق جان این خیال واهی را باور می‌کنند و آن را به عنوان یک ارزش دینی می‌پذیرند، در حالی که در هیچ جایی از معارف دینی چنین توصیه‌هایی دیده نشده است.

قال الصادق علیه السلام:

«إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ الْجَمَالَ وَالتَّجَمُّلَ وَيَكْرَهُ الْبُؤْسَ وَالتَّبَاؤُسَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا قَبْلَ وَكَيْفِ ذَالِكَ قَالَ يَنْظُفُ نَوْبَهُ وَيُطَيِّبُ رِيحَهُ وَيُخَسِّنُ دَارَهُ وَ يَكْنُسُ أَفْنِيَّتَهُ حَتَّىٰ إِنَّ السَّرَاجَ قَبْلَ مَغِيْبِ الشَّمْسِ يَنْفِي الْفَقْرَ وَيَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛ خداوند تعالی زیبایی و زیباسازی را دوست دارد و تنگدستی و فقیر نشان دادن خویش را زشت می‌شمارد. همانا خداوند عزوجل دوست دارد هنگامی که به بنده‌ای نعمتی عطا فرمود، اثر آن نعمت را بر او ببیند. سؤال شد چگونه؟

حضرت فرمودند: لباس نظیف بپوشد، بوی خوش استعمال کند، خانه‌اش را نیکو سازد، فضای مقابل خانه را جاروب کند [و مواردی که نعمتهای خداوند را نشان می‌دهد انجام دهد]؛ حتی روشن کردن چراغ قبل از غروب خورشید، که فقر را بر طرف و بر روزی می‌افزاید.»

امیرالمؤمنین علی علیه السلام به کمال فرمودند:

«إِنَّ أَحَبَّ مَا امْتَثَلَهُ الْعِبَادُ إِلَى اللَّهِ بَعْدَ الْأَقْرَارِ بِهِ وَبِأَوْلِيَائِهِ التَّجَمُّلُ وَالتَّعَفُّفُ وَالِإِضْطِبَارُ يَا كَمِيلُ لَا بُؤْسَ بِأَنْ لَا يَعْلَمَ سِرُّكَ يَا كَمِيلُ لِأَثْرَيْنِ النَّاسِ افْتِقَارَكَ وَاضْطِرَارَكَ وَاضْطِرُّ عَلَيْهِ احْتِسَاباً بِعِزِّ؛ دوست داشتنی‌ترین اطاعت بندگان نسبت به خداوند بعد از اقرار به توحید و اقرار به حقانیت اولیاءاش، زیبا نمودن خود و پرهیز از گناه و به صبر و اداشتن خود

می‌باشد. ای کمیل! مانعی ندارد که سرّ تو معلوم نشود. ای کمیل! هرگز فقر و مشکلات خود را به مردم نشان نده و بر آن صبر کن، به خاطر اینکه [این صبر] از عزّت به حساب می‌آید.»

از آنجا که رفتار و گفتار مبلغ آموزنده و نشانگر معارف اسلامی برای افراد بسیاری به حساب می‌آید، شایسته است که رفتار و کردارش حکایت از عزّت نفس او داشته باشد. به تعبیر قرآن، آنچنان زندگی کند تا آنان که از زندگی او بی‌خبرند احساس کنند فردی بی‌نیاز بوده و هرگز به مال مردم چشم ندوخته است.^۱

برای دستیابی به این ارزش قرآنی، لازم است ظاهر انسان به گونه‌ای باشد که فردی بی‌نیاز به نظر آید.

هر مسلمانی موظف است آبروی خویش را حفظ نماید، گرچه فقیر باشد؛ و کسانی که نعمتهای خدادادی را برای فقیر جلوه دادن خود بپوشانند، بر خلاف روایات پیشین عمل کرده‌اند.

کسانی که سعی دارند آبروی خود را حفظ کنند؛ از سویی خداوند آنان را کمک می‌کند و از سوی دیگر سفارش گردیده فقرایی که داری عزّت نفس بوده با آراستن ظاهر، آبروی خویش را حفظ می‌کنند، در صورتی که با مشکل روبرو شدند باید در نوع و نحوه کمک رسانی به آنان رعایت شخصیت آنها بشود.

از امام صادق علیه السلام در ضمن حدیثی نقل گردیده که فرمودند: «تَعْطَى صَدَقَةَ الْإِنْعَامِ لِذَوِي التَّجْمَلِ مِنَ الْفُقَرَاءِ لِأَنَّهَا أَرْفَعُ مِنْ صَدَقَاتِ الْأَمْوَالِ وَإِنْ كَانَ جَمِيعُهَا صَدَقَةً وَزَكَاةً وَلَكِنْ أَهْلُ التَّجْمَلِ يَسْتَحْيُونَ أَنْ يَأْخُذُوا صَدَقَاتِ الْأَمْوَالِ»^۲ صدقه «گوشت» حیوانات را به فقراء اهل تجمل بدهید، برای اینکه این صدقه از صدقه پول محترمانه‌تر است، گرچه همه صدقه و زکات به حساب می‌آید؛ اما افراد اهل تجمل (آبرومند) از گرفتن صدقه

۱. «يُخَسِبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْيَاءٌ مِنَ التَّمَقُّبِ».

۲. وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۶۳.

مالی خجالت می‌کشند.»

گاهی مبلغ برای ساخت مسجد و به ویژه ساخت خانه عالم خود را دچار ذلت می‌کند؛ در حالی که عزت روحانی و مبلغ بسیار با اهمیت بوده، نباید جایگاه تبلیغی خویش را برای این موضوعات تضعیف نماید.

۲. نظافت لباس

لباس تمیز و نظافت در پوشش، تشریفات نیست؛ بلکه ادب و ارزش دینی است و در روایات بسیاری بر آن تأکید شده است.

برخی از مبلغان هنگامی که در محل تبلیغ هستند، به دلیل اینکه روستائیان توجه چندانی به نظافت لباس ندارند، به جای اینکه مردم را به عمل و نظافت تشویق کنند، خود هم‌رنگ مردم شده و نسبت به نظافت لباس بی‌اعتنا می‌شوند؛ در حالی که نظافت لباس در پیشبرد اهداف تبلیغی مبلغ و تأثیر بیان او نقش بسزایی دارد. امام صادق علیه السلام از پدر بزرگوارشان نقل می‌کنند:

«مَنْ اتَّخَذَ ثَوْبًا فَلَيْسَتْ تَنْظِفُهُ؛^۱ کسی که لباسی را برگزید، باید آن را پاکیزه سازد.»

در روایات اسلامی به پاکیزگی لباس اهمیت فراوانی داده شده است، تا آنجا که کثیف بودن لباس را موجب قطع تسبیح آن معرفی کرده‌اند.

عن رسول الله صلی الله علیه و آله: قال: «يَا عَائِشَةُ إِغْسِلِي هَذَيْنِ الثَّوْبَيْنِ أَمَا عَلِمْتِ أَنَّ الثَّوْبَ يَسْبِغُ فَإِذَا اسْتَسَخَّ انْقَطَعَ تَسْبِيحُهُ؛^۲ ای عایشه! این دو لباس را بشوی، مگر نمی‌دانی که لباس تسبیح می‌گوید و هنگامی که کثیف می‌شود، تسبیح او قطع می‌گردد.»

در برخی از روایات شستن لباس را دارای آثار ظاهری و معنوی بر شمرده‌اند.

امیر المؤمنین علی علیه السلام می‌فرماید: «غَسَلُ الثِّيَابِ يَذْهَبُ بِالنَّهَمِّ وَالْحُزْنَ وَهُوَ طَهْوَرٌ

۱. بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۸۵.

۲. کنز العمال، ج ۲۶۰۰۹.

لِلصَّلَاةِ؛^۱ شستن لباس غم و اندوه را برطرف می‌کند و موجب پاکی برای نماز می‌شود.» لازم به یادآوری است که نظافت و اهتمام به پاکیزگی لباس، به معنای زیاده روی و تبدیل شدن به انسان عروسکین نیست؛ به گونه‌ای که احساس شود فرد، خودپسند و اهل تفاخر و بی‌درد است.

۳. بوی خوش

از مسائل دیگری که رعایت آن توسط مبلغین در جذب افراد مؤثر است، استعمال بوی خوش و پرهیز از بوی بد می‌باشد. گاهی بوی تعفن عرق «هنگام مصافحه با مردم» به طور جدی آزار دهنده است.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌فرماید: «تَنْظَفُوا بِالْمَاءِ مِنَ الرِّيحِ الْمُتَيْنِ الَّذِي يُتَأَذَى بِهِ وَ تَعَهَّدُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ مَنْ عِبَادَهُ الْقَادِرَةَ الَّذِي يَتَأَنَّفُ بِهِ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ؛^۲ با آب، خود را از بوی متعفن آزار دهنده تمیز نمایید و خویشتان را به آن ملزم نمایید؛ چون خداوند از بین بندگانش فردی که از مردم دوری جسته و خود را با بوی بد نزد همشین‌اش به ننگ و عار می‌کشاند، دشمن می‌دارد.»

مبلغین جهت جذب افراد در راستای وظیفه سنگین هدایتگری لازم است خود را به بوی خوش بیارایند.

از امام هشتم علی ابن موسی الرضا علیه السلام نقل شده است که فرمودند: «الطِّيبُ مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ؛^۳ بوی خوش از اخلاق پیامبران است.»

۴. مسواک زدن

یکی از مسائل آزار دهنده در ارتباطات اجتماعی، بوی بد دهان انسان می‌باشد، که افراد هنگام هم صحبت شدن با او از بوی بد دهانش به شدت ناراحت می‌شوند.

۱. بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۳۲۲.

۲. همان، ص ۸۴.

۳. کافی، ج ۶، ص ۵۱۰.

برخی از افراد عادت دارند که هنگام سخن گفتن آرام، دهان خود را به مخاطب خیلی نزدیک کنند، این حالت بسیار ناپسند بوده و موجب انتقال بسیاری از بیماریها می شود و اگر با بوی بد دهان همراه باشد، بسیار مشمئز کننده و رنج آور می گردد. از اینرو ضروری است که مبلّغ نیز از نزدیک کردن دهان خود به مخاطب، پرهیز کند و از سوی دیگر با مسواک و یا حداقل خلال، از تعفن دهان خود جلوگیری نماید.

امام صادق علیه السلام فرمودند: «مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام السَّوَاكُ؛ مسواک زدن از اخلاق انبیاء عليهم السلام است.»

۵. پرخوری

از اخلاق ناپسند، شکم بارگی است. کسانی که تمام همّت خود را بر بیشتر خوردن دارند، آفات بسیاری را برای خود تدارک می بینند و این آفات در مبلّغ از قبح بیشتری برخوردار است؛ که به مواردی اشاره می شود.

الف. چاقی و فربه شدن و برآمدن شکم، چهره زشتی از مبلّغ به نمایش گذاشته، تن پروری را در اذهان تداعی می کند.

ب. بیماریهای بسیاری بر اثر پرخوری در بدن انسان بوجود می آید.

ج. نمایشی زشت از روحانیت در میهمانیهای عمومی در اذهان مردم؛ به دلیل دست دراز کردن پی در پی به بخشهای مختلف سفره اجرا می شود.

در روایات بسیاری تأکید شده که قبل از سیر شدن از خوردن دست بردارید. همچنین امام باقر علیه السلام می فرماید: «مَا مِنْ شَيْءٍ أَنْفَضَ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ بَطْنٍ مَمْلُوءٍ؛^۱ نزد خداوند هیچ چیز، بدتر از شکم کاملاً پر نیست.»

امید آنکه با رعایت دستورات اخلاقی اسلام، الگویی شایسته برای جامعه بوده و بتوانیم در انتقال معارف دینی و رشد معنوی جامعه مؤثر باشیم.